

Talousmaantieteen ytimekäs kulttuurinen käänne

AMIN, ASH & NIGEL THRIFT (2004; toim.). *The Blackwell cultural economy reader*. 413 s. Blackwell, Oxford.

Kaksi tunnettua kulttuurimaantieteilijää, Ash Amin ja Nigel Thrift, ovat koonneet Blackwell-kustantamolle edustavan lukemiston, jossa valaistaan talouden kulttuurista, inhimillisen toiminnan kautta rakentunutta ydintä. Paketti on luontevaa jatkoa maantieteen ”kulttuuriselle käännteelle”, jolla on ollut merkittävä kasautuva vaikutus alan tutkimukseen 1970-luvulta alkaen ja erityisesti 1990-luvulta eteenpäin. Kulttuurisella käännteellä viitataan maantieteen perinteisten osa-alojen perustavanlaatuisen kulttuurisuuden tunnistamiseen.

Talousmaantieteen kohdalla kulttuurinen käänne on usein näyttäytynyt kulttuurin tuotannon viitekehityksessä. Tutkimuksissa on käsitelty esimerkiksi Hollywoodin elokuvateollisuutta (Storper 1997) tai uudempiä tietoteollisuuden aloja, jotka ovat kulkeneet *pehmeän kapitalismin* käsitteen alla (Thrift 1997). Tekstivalinnoillaan ja uusien suuntien avaavalla johdannolla Amin ja Thrift kuitenkin osoittavat vakuuttavasti, että ”kulttuurinen talous” on jotain paljon perustavampaa ja ytimekkäämpää kuin kulttuuriteollisuus. He korostavat eroa kulttuuriteollisuuden erityisesti siksi, että sen tutkimuksessa kulttuurin ja talouden käsitteistöt ovat lopulta erillään toisistaan. Tulkinnat eivät muutu, jos kulttuuria tarkastellaan talouden tuotteenä, talousteorian kielellä.

Kulttuurinen talous käsittelee ”sosiaalisia ja kulttuurisia prosesseja, jotka muodostavat sen kokonaisuuden, jota tavallisesti nimitämme taloudeksi” (s. xviii). Aminille ja Thriftille talous on siis perinpohjaisesti kulttuurinen prosessi. Kulttuurisen talouden kenttänä on koko talouden toiminta, niin kännköiden valmistaminen, teräksen tuotanto kuin budjettien rustaaminenkin. Aminin ja Thriftin näkemystä mukailien jopa lyijynraskaista

makroekonometrisistä analyyseistä on paikallistettavissa perustavanlaatuinen kulttuurinen pohjavire. Ei siis ole olemassa erillisiä kulttuurin ja talouden piirejä, vaan kulttuurisen talouden *hybridi*.

Näkemyksen kautta päästään käsiksi talouden toiminnan takana oleviin moninlaisiin motiiveihin ja talouden säätelyn kulttuurisesti latautuneisiin muotoihin. Talouden toiminnan analyysi ei voi Aminin ja Thriftin mukaan perustua pelkästään tuotantolukujen tai tuotteiden laadun tyypittelyyn, vaan oleellisinta olisi tarttua merkitysten rakentumisen käytäntöihin. Aminin ja Thriftin mukaan kulttuurinen talous käsittelee taloudellisen arvon rakentumisen, lisäämisen ja kierron tapahtumia ja merkityksiä siten, ettei millekään tietylle tapahtumalle tai merkitykselle anneta erikoisasemaa. Talouden toimintaa tarkastellaan siis epähierarkkisesti, verkostomaisesti. Kulttuuriseen talouteen liittyy performatiivinen elementti, talouden spektaakkelimainen esittäminen, jossa uusinnetaan talouden luonnonlaeilta vaikuttavia säännönmukaisuuksia ja luodaan uusia säännöstöjä. Tämä voi kytkeytyä monenlaisiin ulottuvuuksiin, esimerkiksi yritysten imagoon, logoihin, tuotannon spatiaaliseen organisointiin, teknoarkkitehtuuriin, työntekijöiden valintaprosessiin, oraakkelimaisiin yritysjohtajiin tai sijoittajiin. Spektaakkelimaista esittämistä tapahtuu arkisessa tilassa, joka esimerkiksi Gigantin, Lidl:n tai McDonald’sin tapauksessa voi tarkoittaa myyntitapahtuman asiakaskontaktiin liittyvää ritualismia, eräänlaista arjen kulutusteatteria.

Toimittajat jakavat kulttuurisen talouden kuuteen ulottuvuuteen, jotka jäsentävät artikkelien järjestystä: intohimoihin, moraalisiin, tietämykseen, evoluutioon, valtaan ja oireisiin. Intohimon ulottuvuus korostaa kapitalismin psykoanalyttistä syvyyttä, kapitalismin vaikutusta kulutukseen niin henkilökohtaisesti kuin kollektiivisestikin. Erityinen teema on kapitalismissa ilmenevä yhteiskunnallisten tarpeiden uusintamisen pakko, joka koskee

sekä uusia tuotesukupolvia että kokonaan uusia tuotteita. Moraalin ulottuvuuteen liittyvät talouden moniulotteisten moraalisaäntöjen tarkastelu, markkinoiden rakentuminen moraalisten toimintamallien kautta sekä talouden etiikka. Tietämyksen ulottuvuus on keskeinen kulttuurisessa taloudessa. Talouden toimintaa ohjailevat ratkaisevasti erilainen koodattu, muodollinen ja virallinen tieto sekä niin sanottu hiljainen tieto, joka syntyy talouden arkisissa käytännöissä. Evolutiivisesta näkökulmasta talous rakentuu tilassa ja ajassa muuttuvien oppimisprosessien ja muuttuvien käsitteiden kautta. Tämä ulottuvuus avaa näkökulman prosessiin, jossa talouden toimijat oppivat puhumaan samaa ”kieltä” sekä noudattamaan tiettyä toimijoita yhdistävää logiikkaa.

Valta on tärkeä ulottuvuus siksi, että talous tulkitaan kulttuuriseksi ja sosiaalisiksi prosessiksi. Valtaa voi lähestyä esimerkiksi kurinalaistamisen näkökulmasta, jossa talouden toimijat alistetaan tietyille toimintalogiikalle. Tällöin vain tietyt tavat toimia täyttävät taloudellisen toiminnan tunnusmerkit. Valta-aspektin avaamisessa on tärkeää tunnistaa talouden ”kertomus” ja sen kautta rakentuva tapa tuottaa ”talouden toimijoita”. Näin toimijat tietävät, miten toimia, miten hankkia valtaa ja kumppaneita ja miten suhtautua kilpailijoihin.

Kulttuurisen talouden oireita havainnollistavat erilaiset yhteiskuntamuodot (esim. informaatio- ja verkostoyhteiskunta), joiden rakentumista kulttuurisen talouden näkökulma korostaa toimijoiden käytäntöjen kautta. Näin

Amin ja Thrift kääntävät yhteiskuntateorian kiintoisalla tavalla pääläelleen – useinhan tietty yhteiskuntamuoto ajatellaan analyysin lähtökohdaksi eikä lopputulokseksi.

Kirjan kaikissa 21 artikkelissa luetaan talouden toimintaa hyvin epäortodoksilla tavalla. Näkökulma on korostuneen toimijalähtöinen: artikkeleissa talous rakentuu yksittäisten ihmisten ja kollektiivien paikallisten ratkaisujen kautta. Lähestymistapa muodostaakin voimakkaan kontrastin talousteoriassa usein korostetulle rakenteelliselle näkökulmalle.

Amin ja Thrift ovat koonneet kiinnostavan ja haastavan kokonaisuuden, jonka suurin vahvuus on kulttuurisen talouden käsitteellistämässä ja sen toimivuuden osoittamisessa oivallisten, osin yllättävienkin, artikkelivalintojen kautta. Näin toimittajat avaavat ovea kohti yhteiskuntateoreettista, kulttuurista talousmaantiedettä.

KIRJALLISUUS

- Storper, M. (1997). *The regional world. Territorial development in a global economy*. 338 s. Guilford, New York.
- Thrift, N. (1997). The rise of soft capitalism. *Teoksessa Herod, A. G., G. Ó Tuathail & S. Roberts (toim.): Unruly world: Globalization, governance and geography*, 25–71. Routledge, London.

TONI AHLQVIST
Maantieteen laitos,
Turun yliopisto